

Nr 32.

Af herr **Löfgren**, *angående reglering af löneförhållandena vid Kungl. Maj:ts nedre justitierevision.*

Då under andra hufvudtiteln i den till Riksdagen öfverlämnade statsverksproposition anslag äskats till vissa förberedande arbeten för en reform af vårt lands rättegångsväsen, har den föreliggande uppgiftens svårighet och vidlyftighet antydts likaväl som reformens nödvändighet. I själfva verket torde det, äfven om det förberedande arbetet skulle inom kort påbörjas, dröja lång tid, innan frågan vunnit sin slutliga lösning. Vid sådant förhållande måste det alltid framstå såsom en viktig statsuppgift, om ej att företaga partiella reformer af mera genomgripande natur å processlagstiftningens område, hvartill olika försök utfallit mindre lyckligt, så dock att på lämligaste sätt anordna de nuvarande rättsorganens verksamhet, för erhållande af bästa möjliga resultat af rättsskipningen. Därvid bör denna verksamhet naturligen anordnas så, att den i möjligaste mån motsvarar de anspråk på säkerhet, snabbhet och relativ billighet, som skäligen kunna ställas på densamma. Den offentlighet i behandlingen, som ett nutida rättegångssätt fordrar, och den specialisering hos domaren, som numera ofta är en nödig förutsättning för målens rätta bedömande, böra, så långt den föräldrade processordningen medgifver, präglä särskildt de myndigheters verksamhet, hvilka hafva med rättsskipningen att skaffa. Ur denna synpunkt har arbetsordningen och verksamhetssättet inom ett ämbetsverk icke allenast betydelse som en inre organisatorisk fråga, utan inverkar i hög grad jämväl på allmänhetens rätt.

Riksdagen har en särskild anledning att behjärta dessa synpunkter nu, då frågan om löne reglering för nedre justitierevisionen föreligger. En löne reglering för ett ämbetsverk bör icke verkställas utan föregående pröfning

af arbetssättet inom verket samt af den lämpligaste organisation, som kan gifvas detsamma, och de olika lönerna böra bestämmas efter arbetets mer eller mindre kräfvande beskaffenhet. Innan en lönereglering för nedre justitierevisionen beslutes, torde därför till besvarande böra upptagas frågan: På hvilket sätt kan bästa möjliga resultat af justitierevisionens arbete vinnas för vår rättsskipning?

Då emellertid denna fråga äger visst samband med högsta domstolens arbetssätt, torde ock böra undersökas, huruvida genom smärre förändringar inom nuvarande ram lättad kan beredas i högsta domstolens arbete och eventuellt större arbetsprodukt erhållas.

Arbetsfördelningen mellan högsta domstolens ledamöter.

Enligt gällande författningar äga justitieråden sig emellan själfva fördela arbetet. Detta lärer ske enligt ett system, som för utomstående utsluter möjligheten att på förhand beräkna sammansättningen å olika tider af högsta domstolens afdelningar. Då revisionssekreterarne förr ägde själfva bestämma den ordning, i hvilken de ämnade föredraga på dem lottade mål, ansågs det vara af betydelse att för revisionssekreterarne förhemliga domstolens sammansättning i hvarje särskildt fall, enär det eljes skulle blifva möjligt för revisionssekreterarne att inverka på utgången af visst mål genom att föredraga det inför ledamöter, hvilkas mening i viss rättsfråga vore på förhand känd.

Med all aktning för de historiska motiven till denna arbetsfördelning lärer man väl näppeligen kunna påstå, att en dylik anordning numera står i samklang med de allmänna åsikterna om de former, under hvilka en hög domstol bör verka, ja, man kan ifrågasätta, huruvida anordningen efter nutida begrepp står i öfverensstämmelse med den värdighet, som bör utmärka den dömande maktens högsta organ. Intet hemligt moment förutom den hemliga öfverläggningen bör förekomma i samband med högsta domstolens arbete. Godtycke från revisionssekreterarnes sida vid föredragningen må med andra medel förebyggas.

Arbetsfördelningen inom högsta domstolen synes — liksom all arbetsfördelning — böra hvila på materiella grunder. Då domstolen arbetar på flera afdelningar, bör såvidt möjligt materialet efter dess beskaffenhet fördelas på de olika afdelningarna, hvilka böra till sin besättning vara åtminstone för viss tid i sänder permanenta. Härigenom blifva vissa justitieråd i tillfälle att utbilda sig till specialister inom vissa rättsområden, och

detta är nu för tiden af högsta värde för rättsskipningen. Ett exempel kan lätteligen ådagalägga innebörden häraf. Enligt 1907 års rättsstatistik utgjorde lottade sjörättsmål i högsta domstolen 12. Räknar man för jämnhetens skull justitieråden till 20, så skulle på fem år endast komma tre sjörättsmål på hvarje justitieråd, eller, då sju sitta tillsammans, 21 sjörättsmål per man på fem år, hvilket gör något mer än fyra dylika mål per år. I betraktande af att endast ett fåtal justitieråd varit i tillfälle att deltaga i handläggningen af sjörättsaker i första instans, är detta alldeles för litet för att vidmakthålla förvärfvade insikter på rättsområdet och absolut otillräckligt för utbildandet af specialister. Om en viss afdelning hade samtliga sjörättsmål, skulle denna afdelnings praktik på området blifva tre gånger så stor, arbetet skulle blifva lättare och resultatet blifva säkrare. På samma sätt förhåller det sig med skiftesmål, patentmål, tryckfrihetsmål, handelssaker, tillämpningen af vissa speciella författningar etc.

Riktigheten af specialiseringsgrundsatsen är erkänd såväl af vårt lands auktoriteter på processens område som inom den ledande utländska processen. Så förordade exempelvis f. d. professorn i processrätt och förre justitierådet Trygger redan år 1901 tillämpning af denna grundsats å vår högsta domstols arbetsordning. Under debatten i Första kammaren den 24 april 1901 angående ändring i vissa delar af rättegångsbalken yttrade han följande:

»Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på att arbets sättet i högsta domstolen möjligen skulle kunna ändras så, att arbetsprodukten blefve större, särskildt därigenom att de olika afdelningarna såvidt möjligt behandlade samma slags mål, så att en afdelning behandlade alla brottmål o. s. v. Så sker i utlandet, och detta har föranlett en mycket större och, jag vågar säga, äfven bättre arbetsprodukt. Ty äfven med de stora kvalifikationer, som vi äro vana att se hos högsta domstolens ledamöter, är det säkert, att äfven där arbetets fördelning skulle gifva ett bättre arbetsresultat, än när samma person skall sysselsätta sig med mål af olika beskaffenhet.»

Arbetsfördelningen mellan revisionssekreterarne.

Revisionssekreterarne äro för närvarande tjugu och förestå enhvar sin afdelning, som efter förteckningen å en hvars mål kallas »rotel». Två rotlar mottaga endast skiftesmål. Mellan öfriga 18 rotlar fördelas målen dels efter den ordning, i hvilken de inkomma (»veckomålmottagning»), dels — och detta är hufvudgrundsatsen — genom lottning. Bästa illustra-

tionen till detta system vinnes genom en parallell från Riksdagen. Antag att i stället för de olika för skilda ändamål tillsatta utskotten funnes ett antal utskott, endast skilda genom nummerordning och alla med samma befogenheter. Mellan alla dessa utskott skulle sedan motioner och propositioner fördelas genom lottning. Resultatet skulle blifva, att t. ex. lagfrågor då komme att behandlas af samtliga utskott, och man skulle få bevittna, huru exempelvis tre utskott på en gång vore sysselsatta med olika förslag till ändringar i brännvinslagstiftningen. Skulle icke alla nödgas medgifva, att en dylik arbetsfördelning vore i hög grad förnuftsvidrig?

Lottningssystemet synes alltså inom nedre revisionen böra afskaffas, antingen man besluter sig för att högsta domstolen skall arbeta på afdelningar med olika material eller man låter högsta domstolen som hittills arbeta på afdelningar med alla slags mål. I stället för lottning och öfvertagande af mål i tur efter som de inkomma bör en rationell fördelning af målen ske efter materiella grunder. Såsom första grundsats bör gälla, att mål af säregen beskaffenhet tilldelas vissa bestämda föredragande. Sådana mål äro: skiftesmål (hvilka redan nu äro afskilda), sjörättsmål, växel-mål, s. k. handelsmål, mål angående industriellt rättsskydd (patent, varumärken, firma, litterär äganderätt etc.), mål rörande vattenrätt m. fl. Sedan dylika »kvalitetssaker» tilldelats vissa föredragande, kunna öfriga mål fördelas efter andra grunder, t. ex. efter de provinser, från hvilka de komma. Äfven brottmålen böra sålunda efter sakens beskaffenhet fördelas.

Att för öfrigt genom en dylik anordning icke allenast vunnas ett säkrare resultat, utan äfven lättad i arbetet och besparing af arbetskraft, synes uppenbart.

Om flere revisionssekreterare, som arbeta på närbesläktade rättsområden eller på samma rättsområde, kombineras till gemensamma byråer, så blir det för sålunda kombinerade revisionssekreterare vida lättare än eljest att afgifva betänkande i mål. »Fördelarne af en sådan anordning ligga i öppen dag», säger justitierådet Sundberg uti det statsverkspropositionen vidfogade yttrandet af högsta domstolen (sid. 187) i just detta spörsmål, när det gäller föredragningen af de redan afskilda skiftesmålen.

Med en rationell fördelning af målen kommer den särdeles betungande »veckomålmottagningen» att upphöra. All handläggning af »icke stannande veckomål» (d. v. s. sådana mål, som skola lottas) kommer att upphöra. Denna handläggning, som enligt den kungl. propositionen kräfver en särskild protokollssekreterare som biträde, är alldeles ändamålslös. Den

afser akts formella komplettering samt alltså åtgärder, som utan särskildt besvär kunna vidtagas af den, som skall bereda och föredraga målet.

Att med lottningssystemet ett betydande slöseri med arbetskraft är oskiljaktigt ligger i sakens natur och bekräftas äfven af erfarenheten. Ett synnerligen upplysande fall är följande. I anledning af starkt tillopp af fartyg till de engelska kolhamnarne Hull och Grimsby uppkommo för några år sedan ett stort antal rättstvister angående öfverliggedagsersättning, och rättegångar härom pågingo rundt om i hela Europa och äfven på många olika platser i vårt land. Domstolarnas afgöranden utföllo olika å olika orter. En mängd dylika mål kommo till Kungl. Maj:t och föredrogs den 20 och 21 sept. 1909 af grefve Hamilton (med betänkande af hrr Gadde och Wisén) inför Justitieråden K. G. Carlson, Claeson, Westring, Sundberg, Thomasson, Skarstedt och Sjögren (H. A. nr 182/1909).

Ett dylikt mål, som handlagts vid rådstufvurätten i Gäfle och som af dömts af svea hofrätt, föredrogs den $18/3$ och $24/11$ 1910 af revisionssekreteraren Söderwall (betänkande af grefve Hamilton och Gadde) inför Justitieråden Lilienberg, Silfverstolpe, Sundberg, Berglöf, Améen och Gust. Carlson, och togs målet äfven på cirkulation.

Det torde ej vara för djärft att antaga, att revisionssekreteraren Söderwall på beredningen af detta mål, hvars rubrik gick på 17 sidor, haft fyra gånger så mycket arbete som grefve Hamilton, hvilken var fullt inne i saken, skulle hafva haft, om han föredragit äfven det senare målet. Ej heller är säkert, att cirkulation behöft förekomma, därest de förra justitieråden handlagt äfven det senare målet.

Helt nyligen lærer hafva inträffat, att fyra fiskaliska aktioner af alldeles samma slag lottats på fyra olika rotlar, ehuru i detta senare fall revisionens uppmärksamhet blef fäst på saken och de fyra målen sammanförda på en rotel.

Bibehålles lottningen, torde det ej hjälpa, att en »chef» tillsättes för verket. Utomlands har man däremot utarbetat sinnrika system för målens fördelning, hvilka, rätt handhafda, synts äga stor förmåga att jämnt fördela arbetet utan att splittra materialet. Utredningen innehåller icke ett ord härom, och man är nästan frestad att tro, att löneregleringskommittén aldrig haft en tanke åt detta håll.

Organisationen af registratorskontoret.

Såsom af handlingarna inhämtas hafva elfva revisionssekreterare biträdt ett af grefve Hamilton framställt förslag till fullständig omorgani-

sation af registratorskontoret enligt principer, som ur allmänhetens synpunkt måste gifvas ett bestämdt företräde framför både den nu gällande och den af departementschefen förordade ordningen. Enligt grefve Hamiltons förslag skulle registratorskontoret delas på tre olika afdelningar, hvar och en med själfständig verksamhet, nämligen en afdelning för inkommande revisionssaker, en för inkommande besvärsmål och ansökningsärenden samt en för alla utgående expeditioner. Till registratorskontoret skulle akts formella komplettering förläggas och den meningslösa mellanbehandlingen af mål under »mottagningen» med biträde af en eljest alldeles obehöflig protokollssekreterare upphöra. Det är ur alla synpunkter säkerligen långt bättre att hafva en väl kvalificerad registrator, hvilken på regelbundna tider träffas på sitt kontor, än tjugu olika mottagare med växlande biträde af protokollssekreterare eller amanuenser. Härvid erinras, att Sveriges advokatsamfunds stockholmsafdelning, som ur allmänhetens intresse har stor erfarenhet i denna fråga, uttalat sin anslutning till grefve Hamiltons förslag i denna del. Departementschefen erkänner ock, att det skulle medföra »någon fördel för allmänheten», om akts formella komplettering förlägges till registratorskontoret. Att behandlingen här skulle kunna blifva minst lika »enhetlig och likformig» som om bestyret med mottagningen sköttes af en protokollssekreterare, är uppenbart, och förses en kvalificerad registrator med lämpligt biträde, går denna komplettering vida fortare och säkrare på registratorskontoret, dit nästan dagligen samtliga ombud, som i öfverrätterna bevaka mål, hafva ärenden. Dessa ombud äro därjämte personligen kända för registratorn, något som alls ej är fallet med protokolls- och revisionssekreterarne. Såväl inre grunder — rationell arbetsfördelning — som yttre grunder — lättare kommunikation med allmänheten — tala därför till förmån för grefve Hamiltons förslag beträffande de båda ingående registratorskontoren.

Att expeditionen af domar och utslag genom ett utgående kontor komme att medföra stora fördelar under förutsättning af förnuftiga anordningar är lätt att ådagalägga.

Utomlands är öfverallt sed, att domar muntligen afkunnas, så snart de blifva beslutade. Sedan dröjer det en kortare tid, innan expeditionen blir uppsatt och utskrifven samt tillgänglig för afhämtning. Enligt det af revisionssekreteraren Bååth framställda förslaget till förenklad form för högsta domstolens beslut skulle expeditionen af dessa beslut kunna ske på mycket kort tid, då hofrättsdom i saken kunde på förhand utskrifvas och denna endast behöfde förses med omslagsresolution. Ur denna syn-

punkt — tidsvinsten — har Sveriges advokatsamfunds stockholmsafdelning förordat detta förslag. Då emellertid högsta domstolens flesta ledamöter icke gillat detsamma, har det ansetts förfallet. Det måste då tagas under öfvervägande, huruvida ej samma resultat i tidsvinst skulle kunna på andra vägar ernås. En tänkbar anordning vore, att högsta domstolens protokoll inom viss kort tid sedan det blifvit justeradt öfverlämnades till utgående registratorskontoret för att där under en dag hållas för parterna tillgängligt, hvarefter utskrift af domar och utslag i mån af behof verkställdes af registratorskontoret. Om t. ex. justering sker på måndag, kunde onsdags morgon ett anslag uppsättas öfver alla mål, hvari protokollet innehöller högsta domstolens beslut, och kunde då en särskild kolumn på denna lista upptaga »ändring» eller »ej ändring». På de 1,576 mål, som 1909 afgjordes af högsta domstolen, skulle genom denna ordning — under antagande af två veckors expeditionstid — uppkomma en samlad tidsvinst af 3,176 veckor. Mot anordningen kunde näppeligen anmärkas, att högsta domstolens protokoll skulle mera än nu är fallet utsättas för nötning, enär redan under nuvarande ordning de flesta ombud taga kännedom om dessa protokoll för inhämtande af, huruvida skiljaktiga meningar förekommit. Genom en sådan anordning behöfde ej beslutet, som nu är fallet, hemlighållas i veckotal och underskrift samt kollationering verkställas af kvalificerad personal.

Men äfven i inre afseenden skulle det utgående registratorskontoret vara till gagn. Därigenom skulle nämligen revisionssekreterarne efter slutad föredragning blifva cirka 14 dagar förr befriade från expeditionsarbete och vid semester kunna 14 dagar förr lämna staden. Här erbjuder sig alltså ett tillfälle att lätta revisionssekreterarnes ostridigt högst betungande arbete, på samma gång någon minskning i långsamhet vunnas.

Kansliet.

Af den tillgängliga utredningen synes framgå, att i nedre justitierevisionen hittills funnits en hel del fullkomligt öfverflödig arbetskraft med uppgifter, som icke lätt låta specificera sig. Ej mindre än 34 olika kanslitjänstemän hafva funnits för protokollsföring i högsta domstolen (som i och för sig endast kräfver tre tjänstemän), för rubrikskrifning (som enligt utredningen är ett så ringa arbete, att dess borttagande endast skulle bespara c:a 2,000 kronor) samt i öfrigt till kollationering, budskickning och dylikt. Redan löneregleringskommittén konstaterar, att amanuenserna

saklöst kunna indragas. Elfva revisionssekreterare vilja indraga samtliga protokollssekreterare utom tre och samtliga amanuenser. Departementschefen vill reducera protokollssekreterarne till fem, men återinföra tolf amanuenser. Utredningen visar dock ej, om en enda tjänstgörande revisionssekreterare står bakom detta sistnämnda förslag, som icke heller synes tillräckligt motiveradt i justitieministerns framställning.

För min del förmenar jag det vara i hög grad olämpligt att i vår tid med dess kraf på allvar i arbetet och ordnad tjänstgöring bibehålla en kår af kringvandrande tjänstepersonal, som icke uträttar fullt arbete på något ställe, där den tjänstgör. Utsiktarna för dessa tjänstemän att vinna befordran i ett verk, där ingen brygga leder öfver från de lägre till de högre, torde ock vara ringa. Och hurudant det arbete skulle blifva, som dessa tjänstemän komme att utföra, torde man i viss mån kunna bedöma af det förhållandet, att, såsom nyss anmärkts, ett af elfva revisionssekreterare understödt förslag framkommit, som vill reducera 34 tjänstemän till tre plus en del skrifbiträden.

För en hvar, som haft tillfälle att konstatera, huru väl kvinnan är ägnad att fylla platser, som motsvara de nu ifrågavarande, lärer det icke vara minsta tvifvel underkastadt, att revisionssekreterarne vore långt bättre betjänade med kvinnliga biträden, som hafva permanent anställning och intresse för arbetet, än af halfva eller tredjedels hofrättsnotarier, som mer eller mindre regelbundet besöka detta verk under det dagliga »gåendet i verken».

Nedre justitierevisionens betänkande.

Under beredningen af förevarande löneregleringsärende har framkommit förslag att, till underlättande af arbetet inom verket, nedre justitierevisionens så kallade »betänkanden» skulle afskaffas såsom onödiga och alltför betungande. Rätteligen fullföljda revisionssaker, ägodelnings- och ägoskillnadsmål samt dispachmål föredragas nämligen, innan de hos högsta domstolen förekomma till hufvudsaklig pröfning, i nedre revisionen, som i hvarje sådant mål afgifver underdånigt betänkande. I öfverensstämmelse med de uttalanden, som å andra sidan gentemot berörda förslag afgifvits, torde man böra bestämdt afvisa tanken på att afskaffa betänkandet i syfte att lindra verkets arbetsbörda. Sedan den af parterna underskrifna berättelsen till kontroll öfver föredragandens rätta uppfattning af fakta i målet genom lagen den 14 juni 1901 afskaffats, är det ensamt det af flere

revisionssekreterare afgifna betänkandet, som i viss grad må anses ersätta den kontroll öfver processmaterialet, som annorstädes utöfvas för parterna genom särskild föredragning och plädering för hvardera af dem jämväl i högsta instans. Äfven om ett bibehållande af betänkandet skulle inverka på det nödiga antalet revisionssekreterare, synes betänkandet icke desto mindre böra bibehållas och dess betydelse snarare stärkas, liksom dess utsträckning till en del af de viktigare besvärsmålen tilläfventyrs bör införas, samtidigt med att den anordning för samarbete mellan revisionssekreterarne, som ofvan föreslagits efter lottningens afskaffande, torde i icke oväsentlig mån underlätta jämväl nu ifrågavarande arbete samt öka betänkandets värde.

Utredningens resultat.

Löneregleringskommittén har konstaterat, att förhållandena i nedre justitierevisionen »böra blifva föremål för en ingående och sakkunnig granskning i syfte att desamma må i erforderliga hänseenden bringas i mera tidsenligt skick». Kommittén har ej varit i tillfälle att företaga en sådan granskning, och därför föreligger ej heller nu någon utredning i berörda hänseenden. Kommittén har framkastat en del tankar och gjort uttalanden. Öfver dessa har sedan utlåtande inhämtats från nedre revisionen och högsta domstolen, men någon utredning af ämnet i hela dess vidd har ej skett. Detta är att beklaga, helst då det gäller lönereglering för nedre justitierevisionen, hvars vikt för den högsta rättskipningen visserligen påkallar förbättrade lönevillkor, men som samtidigt bör inrättas på ett tillfredsställande sätt med hänsyn såväl till samhällets som de enskilda medborgarnes intresse.

Först borde därför alla de olika »förhållandena» inom verket hafva utredts, och arbetskrafterna, deras fördelning och lönerna hafva bestämts därefter.

Emellertid är det uppenbarligen af vikt, att åt nedre justitierevisionen, af hvars ledamöter, revisionssekreterarne, fordras de bästa kvalifikationer såväl som den största möjliga arbetsprestation, må beredas en allmän och väsentlig löneförbättring; och bör förty otvifvelaktigt lönereglering inom detta verk med snaraste komma till stånd.

Beträffande då först antalet revisionssekreterare och stat för dem anser jag mig icke här böra framställa någon anmärkning mot departementschefens förslag. Hvad angår kansliet torde det ofvan anförda förslaget af konstituerade revisionssekreteraren grefve Hamilton få anses väl motiveradt,

och i hvarje fall synas amanuenserna böra ersättas med permanent, men icke särskildt kvalificerad arbetskraft på sätt han föreslagit. Emellertid dristar jag mig icke härutinnan framlägga något bestämdt förslag, hvaremot jag, med hänsyn till den rättssökande allmänhetens kraf, anser det vara oafvisligt, att registratorskontorets verksamhet alldeles omläggas och anordnas efter härofvän antydda grunder, jämförda med grefve Hamiltons m. fl:s oftanämnda förslag, hvarjämte Riksdagen torde böra begagna tillfället att taga det första steget till en förbättring af formerna för den högsta rättskipningen i landet genom att, såsom villkor för den nya staten, fordra lottningssystemets afskaffande samt målens fördelning till föredragning efter deras *beskaffenhet* såsom ledande grundsats.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag hemställa,

att Riksdagen ville besluta om reglering af löneförhållandena vid Kungl. Maj:ts nedre justitierevision samt fastställa ny stat för detta verk under förutsättning af, att dess registratorskontor omorganiseras och erhåller vidgade uppgifter i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad här ofvan angifvits, äfvensom med villkor, att målens fördelning till föredragning mellan olika afdelningar inom revisionen kommer att afgöras, icke genom lottning utan på materiella grunder, därvid i främsta rummet sakens beskaffenhet bör vara bestämmande.

Stockholm den 27 Januari 1911.

Eliel Löfgren.